

MANTELZORG EN STUDIE COMBINEREN

Rapport Alliantieproject HOGENT - EhB

Freya Ponteur

Naomi De Bruyne, Benedicte De Koker, Minne Huysmans, Matti Joos, Deborah Lambotte, Angelika Putman, Joeri Van den Brande, Elfie Van Ranst, Pieter Vanreybrouck

2023

Omslagfoto: Bieke Baete en haar vader uit een interview met het Steunpunt Mantelzorg (november 2020)

INHOUDS- OPGAVE

ALGEMENE INLEIDING	1
BEVRAGING STUDENT-MANTELZORGERS	3
1. Impact van mantelzorg	3
2. Combinatie studeren en mantelzorgtaken opnemen	5
3. Verteld in de opleiding	6
4. Sensibiliseringsthema's	10
5. Ondersteunende onderwijs- en examenmaatregelen	10
6. Belang van een mantelzorgstatuut in het hoger onderwijs	12
7. Aanvullingen van student-mantelzorgers	14
8. Conclusie en aanbevelingen	14
BEVRAGING ONDERWIJSGEVENDEN	16
1. Betrokkenheid onderwijs	16
2. Ervaringen met mantelzorg	17
3. Ondersteunende onderwijsmaatregelen	18
4. Ondersteunend onderwijsbeleid voor student-mantelzorgers	20
5. Belang van een mantelzorgstatuut in het hoger onderwijs	21
6. Aanvullingen van onderwijsgevenden	22
7. Conclusie en aanbevelingen	23
SENSIBILISERINGS-PROJECTEN.....	24
EINDCONCLUSIE	28
REFERENTIELIJST	29

TABELLEN

Tabel 1: invloed mantelzorgrol op levensdomeinen	4
Tabel 2: In welke mate slaag je erin om studeren en mantelzorg te combineren?	5
Tabel 3: frequentie van problemen ervaren bij onderwijsactiviteiten.....	5
Tabel 4: motieven niemand op de hoogte brengen in de opleiding van de mantelzorgrol	7
Tabel 5: houding tegenover het communiceren over de mantelzorgrol en - verantwoordelijkheden.....	9
Tabel 6: sensibiliseringsthema's	10
Tabel 7: gewenste ondersteunende onderwijsmaatregelen.....	11
Tabel 8: gewenste ondersteunende examenmaatregelen.....	12
Tabel 9: betrokkenheid onderwijsvormen	16
Tabel 10: vragen ontvangen over de combinatie studeren en mantelzorg.....	17
Tabel 11: door wie aangesproken over de combinatie studeren en mantelzorg	17
Tabel 12: ondersteuningsvragen van student-mantelzorgers.....	18
Tabel 13: kennis van student-mantelzorgers met het bijzonder statuut voor individuele en sociale omstandigheden.....	18
Tabel 14: mogelijke ondersteunende onderwijsmaatregelen in de lessen voor student- mantelzorgers per lesvorm	19
Tabel 15: totstandkoming van een onderwijsondersteunend beleid voor student- mantelzorgers.....	20
Tabel 16: is dit voor jou belangrijke informatie wanneer studenten beroep doen op onderwijsondersteunende maatregelen?	21
Tabel 17: belang van de ontwikkeling van een afzonderlijk mantelzorgstatuut op HOGENT	21
Tabel 18: belang van de ontwikkeling van een mantelzorgstatuut op EhB.....	22

FIGUREN

Figuur 1: Zijn er mensen in de opleiding aan wie je verteld hebt?	6
Figuur 2: Welke personen binnen jouw opleiding zijn hiervan op de hoogte?.....	8
Figuur 3: Mocht er een statuut “Student-mantelzorger” bestaan aan je onderwijsinstelling, waardoor je individuele onderwijs- en examenmaatregelen kan aanvragen zou je dit statuut aanvragen?	12

ALGEMENE INLEIDING

Heel wat studenten zorgen voor iemand uit hun omgeving. Ze zorgen voor een vriend, buur of familielid die ondersteuning nodig heeft omwille van een ziekte, beperking, psychische kwetsbaarheid, ouderdom of een verslavingsproblematiek. Ze zijn mantelzorger. Student-mantelzorgers combineren hun studie met zorgtaken, belangeloos en vaak onzichtbaar. Omwille van die onzichtbaarheid blijft erkenning en ondersteuning uit.

Hoewel veel student-mantelzorgers hun rol als zinvol ervaren en er voldoening uithalen, is het opnemen en blijven dragen van de zorg niet evident. Soms komen het welzijn en de gezondheid van student-mantelzorgers zelf onder druk te staan door de zorgzwaarte en de verschillende rollen die ze combineren. Hun draagkracht is niet oneindig. Steun op maat is nodig. En liefst structureel.

De zoektocht naar erkenning, herkenning en ondersteuning op maat was het vertrekpunt van een alliantieproject rond student-mantelzorgers aan de Hogeschool Gent (HOGENT, onderzoekscentrum 360° Zorg en Welzijn) en de Erasmus hogeschool Brussel (EhB).

Binnen het alliantieproject werden online (kwantitatieve) bevestigingen bij student-mantelzorgers en het onderwijzend personeel georganiseerd.

De bevestiging van studerende mantelzorgers had als opzet om zicht te krijgen op ervaren drempels en hun houding t.a.v. de inhoud en vorm van een ondersteuningsbeleid voor student-mantelzorgers in het hoger onderwijs. De verkregen input draagt bij tot het formuleren van een antwoord op de vraag hoe een mantelzorgvriendelijk studentenbeleid in het hoger onderwijs vorm kan krijgen en hoe onderwijsinstellingen informatie en ondersteuning kunnen bieden om de combinatie van studeren en mantelzorg te faciliteren.

Op basis van de bevestiging met student-mantelzorgers werd een online bevestiging georganiseerd voor het onderwijzend personeel. Hiervoor gingen ook gesprekken door met studietrajectbegeleiders. Via deze bevestiging werd informatie verzameld over de

manier waarop onderwijsgeevenden in aanraking komen met student-mantelzorgers en hun houding tegenover onderwijsondersteunende maatregelen en een mantelzorgvriendelijk studentenbeleid.

Naast deze bevestigingen werden ook sensibiliseringsacties opgericht om het bewustzijn over het thema van studeren en mantelzorg te verhogen.

In het rapport lees je meer over de resultaten van de online bevestigingen, alsook over de inhoud van de sensibiliseringsacties die werden georganiseerd in beide hogescholen. Het geeft een beeld over de beleving van de combinatie studeren en mantelzorg en brengt tegelijkertijd verschillende elementen naar voor die kunnen bijdragen aan de ondersteuning van deze groep mantelzorgers en de ontwikkeling van een mantelzorgvriendelijk studentenbeleid. We hopen dat dit rapport een verdere stimulans kan geven om ondersteuning van student-mantelzorgers structureel te verankeren.

Freya Ponteur

Onderzoekscentrum 360° Zorg en Welzijn
HOGENT

Naomi De Bruyne

Steunpunt Mantelzorg

Benedicte De Koker

Onderzoekscentrum 360° Zorg en Welzijn
HOGENT

Minne Huysmans

Opleiding Sociaal Werk Ehb

Matti Joos

Directie Studentenvoorzieningen HOGENT

Deborah Lambotte

Onderzoekscentrum 360° Zorg en Welzijn
HOGENT

Angelika Putman

Directie Studentenvoorzieningen HOGENT

Joeri Van den Brande

Directie Studentenvoorzieningen Ehb

Elfie Van Ranst

Opleiding Sociaal Werk Ehb

Pieter Vanreybrouck

Steunpunt Mantelzorg

BEVRAGING STUDENT-MANTELZORGERS

In totaal namen 105 student-mantelzorgers deel aan de online bevraging: 35 HOGENT studenten, 47 EhB studenten, alsook 23 studenten verbonden aan een andere hogeschool of een universiteit¹. De data-verzameling van de studentenbevraging liep in 2021-2022.

1. IMPACT VAN MANTELZORG

We vroegen student-mantelzorgers hoe de verantwoordelijkheid en praktische invulling van hun mantelzorgrol invloed heeft op verschillende levensdomeinen zoals sociale relaties, gezondheid en welbevinden, studie en vrijetijdsbesteding. Tabel 1 geeft de resultaten weer van de gepercipieerde invloed van de mantelzorgrol op de verschillende levensdomeinen.

Op vlak van sociale relaties geeft de meerderheid van de respondenten aan dat de mantelzorgrol een positieve tot zeer positieve invloed heeft op de relatie met de persoon met een zorg- of ondersteuningsnood (60%). De mantelzorgrol heeft ook een positieve tot zeer positieve invloed op de relatie met het gezin en de familie voor 41,9% van de respondenten. Tegelijk ervaart 32,4% dat de mantelzorgrol op deze sociale relaties een negatieve tot zeer negatieve invloed heeft. Voor respectievelijk 38,1% en 53,4% van de respondenten heeft de mantelzorgrol ook een negatieve tot zeer negatieve invloed op de relaties met vrienden en andere sociale relaties.

Op andere levensdomeinen stellen we eveneens vast dat bij een aanzienlijk deel van de respondenten de mantelzorgrol een negatieve tot zeer negatieve invloed heeft, met name 35,3% op de persoonlijke ontwikkeling, 43,8% op de gezondheid, 42,8% op de financiële toestand en 58,2% op het emotioneel welbevinden. Vier op tien respondenten, ervaart

¹ De studentenbevraging werd onder andere gepromoot op workshops voor student-mantelzorgers. Hoewel deze workshops doorgingen op HOGENT, werden ze ook opengesteld voor studenten van andere onderwijsinstellingen. Op deze manier konden ook student-mantelzorgers van buiten HOGENT en EhB deelnemen aan de bevraging.

dat de mantelzorgrol een positieve tot zeer positieve invloed heeft op de persoonlijke ontwikkeling. 35,3% ervaart een negatieve impact van de mantelzorgrol.

Als we kijken naar het domein onderwijs, dan ervaart 25% van de student-mantelzorgers dat de mantelzorgrol een negatieve tot zeer negatieve invloed had op de studiekeuze. De mantelzorg heeft voor veel respondenten een negatieve tot zeer negatieve invloed op onderwijsactiviteiten (lessen, taken, stage... 66,7%), examens (61,9%), studievoortgang (55,3%) het aantal opgenomen studiepunten (38,1%), en contacten met medestudenten (37,5%).

Tot slot ervaart de meerderheid van de respondenten dat de mantelzorg een negatieve tot zeer negatieve invloed heeft op hun vrijetijdsbesteding (67,6%). Iets minder dan de helft geeft een negatieve impact aan op hun maatschappelijke engagement (48,5%).

Tabel 1: invloed mantelzorgrol op levensdomeinen (N=105)

	% (N)				
	Ze negatief	Negatief	Noch negatief noch positief	Positief	Ze positief
Je relatie met de persoon voor wie je zorgt	4,8% (5)	16,2% (17)	19% (20)	41,9% (44)	18,1% (19)
Je relatie met gezinsleden en familie	2,9% (3)	29,5% (31)	25,7% (27)	37,1% (39)	4,8% (5)
Je relatie met vrienden	2,9% (3)	35,2% (37)	42,9% (45)	17,1% (18)	1,9% (2)
Je andere sociale relaties	4,8% (5)	48,6% (51)	33,3% (35)	11,4% (12)	1,9% (2)
Je persoonlijke ontwikkeling	6,7% (7)	28,6% (30)	24,8% (26)	35,2% (37)	4,8% (5)
Je gezondheid	9,5% (10)	34,3% (36)	47,6% (50)	6,7% (7)	1,9% (2)
Je financiële toestand	13,3% (14)	29,5% (31)	50,5% (53)	6,7% (7)	0
Je emotioneel welbevinden	12,6% (13)	45,6% (47)	23,3% (24)	16,5% (17)	1,9% (2)
Je studiekeuze	6,7% (7)	18,3% (19)	53,8% (56)	13,5% (14)	7,7% (8)
Het aantal studiepunten dat je opneemt	6,7% (7)	31,4% (33)	58,1% (61)	3,8% (4)	0
Je lessen, taken, stage, ... voor hogeschool/universiteit	20% (21)	46,7% (49)	28,6% (30)	2,9% (3)	1,9% (2)
Je contacten met medestudenten	10,6% (11)	26,9% (28)	54,8% (57)	6,7% (7)	1% (1)
Je examens	12,4% (13)	49,5% (52)	34,3% (36)	2,9% (3)	1% (1)
Je studievoortgang	12,4% (13)	42,9% (45)	41,9% (44)	2,9% (3)	0
Je vrijetijdsbesteding	13,3% (14)	54,3% (57)	24,8% (26)	5,7% (6)	1,9% (2)
Je maatschappelijk engagement zoals deelname aan vergaderingen, acties, projecten in de wijk, gemeente, samenleving	15,2% (16)	33,3% (35)	44,8% (47)	4,8% (5)	1,9% (2)

2. COMBINATIE STUDEREN EN MANTELZORGTAKEN

Tabel 2 geeft weer in welke mate student-mantelzorgers erin slagen om studeren en mantelzorg te combineren. Uit onze bevraging blijkt dat 50,5% van de respondenten de combinatie tussen studeren en mantelzorgtaken opnemen als slecht tot zeer slecht ervaart. 29,5% kan studeren en mantelzorg goed tot zeer goed combineren.

Tabel 2: In welke mate slaag je erin om studeren en mantelzorg te combineren? (N=105)

	% (N)
Zeer slecht	10,5% (11)
Slecht	40,0% (42)
Noch slecht, noch goed	20,0% (21)
Goed	23,8% (25)
Zeer goed	5,7% (6)

Tabel 3 geeft weer hoe vaak student-mantelzorgers problemen ervaren bij onderwijsactiviteiten omwille van het opnemen van zorgtaken. Zo geeft 30,5% van de respondenten aan soms te laat te komen in de les en 5,7% vaak te laat te komen. 13,5% van de respondenten zegt soms te laat te komen op stage. 32,7% van de respondenten verlaat soms vroeger lessen en 12,5% vaak tot heel vaak. 40,4% van de respondenten mist soms lessen en 15,4% vaak tot heel vaak. Iets meer dan de helft van de respondenten haalt ook niet altijd de deadlines omwille van hun zorgrol, namelijk voor 35,2% was dat soms het geval en voor 16,2% vaak tot heel vaak. Groepswerken leveren voor veel respondenten moeilijkheden op. Respectievelijk voor 33% soms, voor 19,4% vaak en voor 4,9% heel vaak. Ook geven de respondenten aan te kampen met concentratiemoeilijkheden omwille van de zorgrol. 32,4% heeft soms concentratieproblemen en 48,6% vaak tot heel vaak.

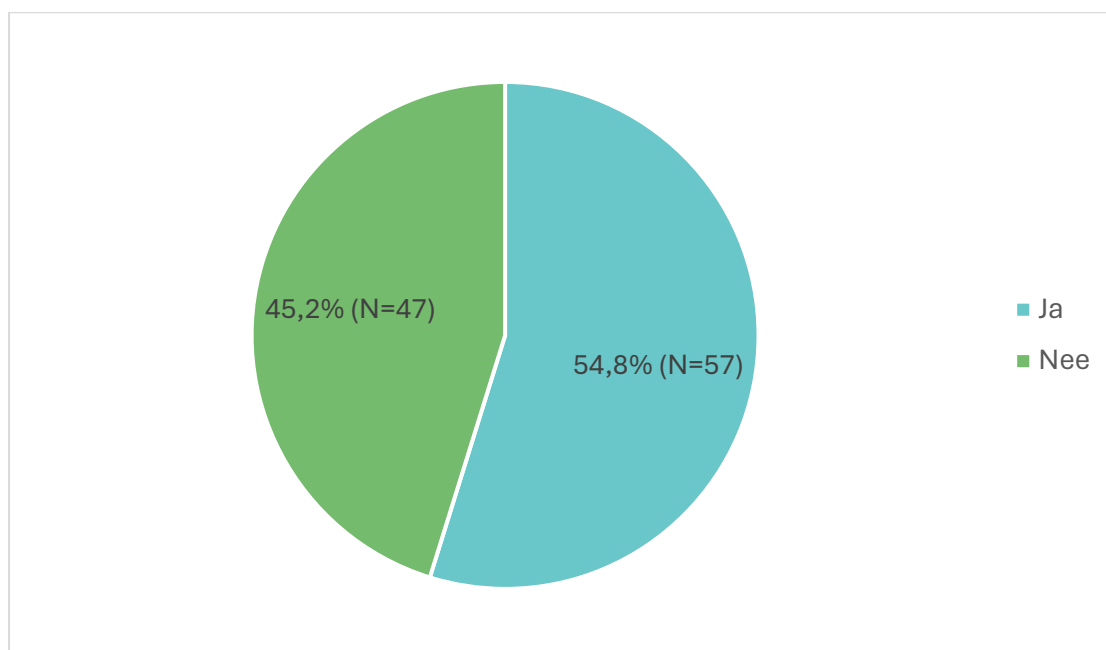
Tabel 3: frequentie van problemen ervaren bij onderwijsactiviteiten omwille van het opnemen van zorgtaken (N=105)

	% (N)				
	Nooit	Bijna nooit	Soms	Vaak	Heel vaak
Ik kom te laat in de les	37,1% (39)	26,7% (28)	30,5% (32)	5,7% (6)	0
Ik kom te laat op stage	61,5% (64)	24% (25)	13,5% (14)	1% (1)	0
Ik ga vroeger door in lessen	35,6% (37)	19,2% (20)	32,7% (34)	10,6% (11)	1,9% (2)
Ik mis lessen	24% (25)	20,2% (21)	40,4% (42)	11,5% (12)	3,8% (4)
Ik haal een deadline niet	32,4% (34)	16,2% (17)	35,2% (37)	13,3% (14)	2,9% (3)
Ik ondervind moeilijkheden bij groepswerken	20,4% (21)	22,3% (23)	33% (34)	19,4% (20)	4,9% (5)
Ik kan me moeilijk concentreren	11,4% (12)	7,6% (8)	32,4% (34)	27,6% (29)	21% (22)

Verschillende student-mantelzorgers maakten gebruik van de mogelijkheid om ook andere ervaringen te noteren. Zo rapporteerden de respondenten dat ze afgeleid zijn tijdens de les door zorgen, moe zijn en geen perspectief zien, en de motivatie verliezen voor onderwijs. Een respondent beschreef ook het gevoel er niet voldoende te zijn voor de persoon met een zorg- of ondersteuningsnood.

3. VERTELD IN DE OPLEIDING

Figuur 1 geeft aan hoeveel student-mantelzorgers aan iemand in de opleiding verteld hebben dat ze mantelzorgtaken opnemen. 54,8% van de respondenten heeft iemand in de opleiding hiervan op de hoogte gebracht en bij 45,2% is er niemand op de hoogte.

Figuur 1: verteld in de opleiding (N=104)

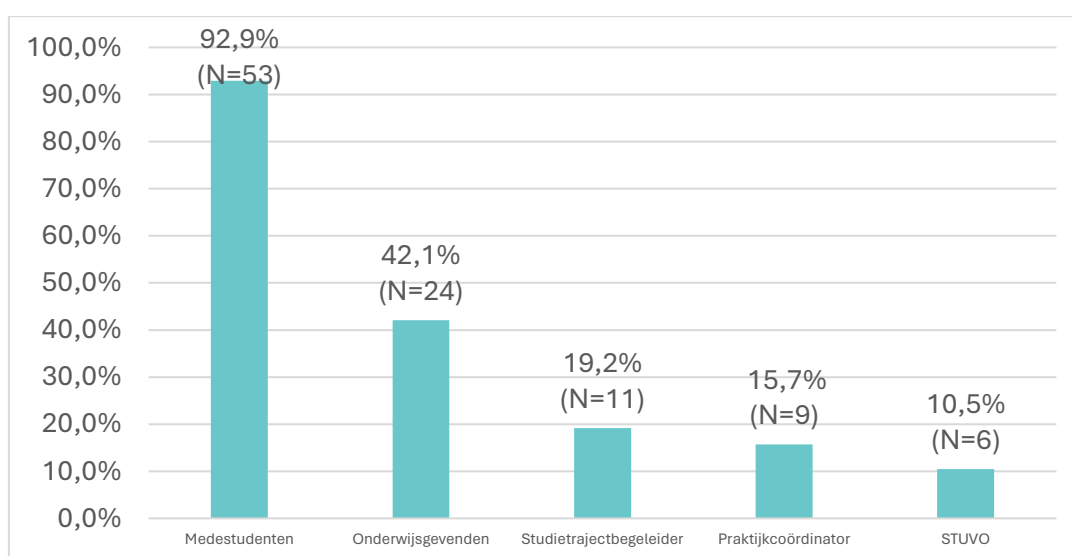
Tabel 4 geeft de motieven weer van student-mantelzorgers die niemand in de opleiding op de hoogte brachten van hun mantelzorgrol. Hoofdzakelijk willen de respondenten geen aandacht vestigen op dat deel van hun leven (42,5%) en/of voelen ze de noodzaak niet om dit te vertellen (36,1%). Voor 34% van de respondenten deed de gelegenheid zich nog niet voor om dit te bespreken en 31,9% geeft aan daar geen behoefte aan te hebben.

Tabel 4: motieven om niemand op de hoogte brengen in de opleiding (N=47)

	% (N)
Ik wil geen aandacht vestigen op dat deel van mijn leven	42,5% (20)
Ik voel hier de noodzaak niet toe	36,1% (17)
Dit kwam nog niet ter sprake; maar op zich kan het wel	34,0% (16)
Ik heb er geen behoefte aan	31,9% (15)
Ik wens dit niet te delen	27,6% (13)
De problematiek van de naaste voor wie ik zorg is te complex en/of er rust een negatief oordeel op	25,5% (12)
Ik wil mijn identiteit als student gescheiden houden van mijn rol als mantelzorger	23,4% (11)

Verschillende respondenten maakten gebruik van de mogelijkheid om andere motieven toe te voegen. Eén respondent verwees expliciet naar de COVID-19-pandemie en een andere respondent identificeert zichzelf nog maar pas als mantelzorger. Andere respondenten schreven over hun bezorgdheid om medelijden te krijgen, het mogelijks onbegrip dat het mantelzorgverhaal zou kunnen oproepen of de gevoeligheid van het onderwerp om te bespreken op school.

Figuur 2 heeft betrekking op de student-mantelzorgers (54,8%) die wel iemand in de opleiding op de hoogte bracht van de mantelzorgrol en geeft weer wie hiervan op de hoogte werd gebracht. Meerdere antwoorden waren mogelijk. De meerderheid van deze respondenten bracht medestudenten op de hoogte (92,9%). 42,1% van de respondenten bracht onderwijsgeevenden op de hoogte en 19,2% de studietrajectbegeleider. Praktijkcoördinatoren en de studentenvoorzieningen (STUVO) staan op de laatste plaats met respectievelijk 15,7% en 10,5%.

Figuur 2: personen in de opleiding die werden ingelicht over de mantelzorgrol (N=57)

We legden alle student-mantelzorgers stellingen voor die peilen naar hun houding tegenover het communiceren over hun mantelzorgrol en -verantwoordelijkheden (zie tabel 5).

De meerderheid van de respondenten geeft aan niet elke keer opnieuw hun mantelzorgverhaal te willen brengen (65,7%). 41% vermoedt dat de hogeschool of universiteit niet van betekenis kan zijn en 45,7% meent dat medestudenten niet van betekenis kunnen zijn. Heel wat respondenten zeggen niet op begrip of erkenning van medestudenten (26,7%) of onderwijsgevenden (36,1%) te hopen. 50% van de respondenten ervaart weinig ruimte om dit te bespreken en 25,7% is bezorgd over pestgedrag, medelijden of uitsluitingsgedrag.

Ongeveer de helft van de respondenten geeft aan geen eerdere negatieve ervaringen te hebben gehad met medestudenten die hun mantelzorgverhaal kenden (50,4%) of onderwijspersoneel (44,8%) die hun mantelzorgverhaal kenden. 11,4% heeft negatieve ervaringen gehad met medestudenten die hun mantelzorgverhaal kenden en 17,3% eerdere negatieve ervaringen met opleidingspersoneel bij hulp- of ondersteuningsvragen.

Tabel 5: houding tegenover het communiceren over de mantelzorgrol en -verantwoordelijkheden (N=105)

	% (N)				
	Helemaal mee oneens	Mee oneens	Noch oneens noch mee eens	Mee eens	Helemaal mee eens
Ik wil niet elke keer mijn mantelzorgverhaal vertellen	2,9% (3)	6,7% (7)	24,8% (26)	46,7% (49)	19% (20)
Ik heb eerdere negatieve ervaringen met medestudenten die mijn mantelzorgverhaal kenden	25,7% (27)	24,8% (26)	38,1% (40)	9,5% (10)	1,9% (2)
Ik heb eerdere negatieve ervaringen met opleidingspersoneel bij hulp- of ondersteuningsvragen	22,1% (23)	23,1% (24)	37,5% (39)	11,5% (12)	5,8% (6)
Ik vermoed niet dat de hogeschool/universiteit hierin van betekenis kan zijn	9,5% (10)	16,2% (17)	33,3% (35)	29,5% (31)	11,4% (12)
Ik vermoed niet dat medestudenten hierin van betekenis kunnen zijn	7,6% (8)	22,9% (24)	23,8% (25)	32,4% (34)	13,3% (14)
Ik heb geen hoop op begrip of erkenning bij medestudenten	11,4% (12)	30,5% (32)	31,4% (33)	20% (21)	6,7% (7)
Ik heb geen hoop op begrip of erkenning bij onderwijsgevenden	8,6% (9)	27,6% (29)	27,6% (29)	22,9% (24)	13,3% (14)
Ik ervaar weinig ruimte/gelegenheid om dit te bespreken	5,7% (6)	15,2% (16)	31,4% (33)	32,4% (34)	15,2% (16)
Ik ben bezorgd over pestgedrag, medelijden of uitsluitingsgedrag	33,3% (35)	21,9% (23)	19% (20)	20% (21)	5,7% (6)

4. SENSIBILISERINGSTHEMA'S

Aan de hand van stellingen wilden we zicht krijgen op welke topics student-mantelzorgers belangrijk vinden om anderen bewust van te maken (zie tabel 6).

Bovenaan de lijst staat de complexiteit om studie en zorgtaken te combineren (78%). 73,3% van de respondenten vindt het belangrijk dat anderen geïnformeerd worden over het feit dat student-mantelzorgers heel wat taken en verantwoordelijkheden opnemen. Met 70,4% staan de invloed op onderwijsactiviteiten en de invloed op examens op een gedeelde derde plaats. 60% van de respondenten wil sensibilisering over de invloed van mantelzorg op het sociaal- en studentenleven en 57,1% over het feit dat student-mantelzorgers niet altijd zin hebben om over de mantelzorgrol te praten.

Tabel 6: sensibiliseringsthema's (N=105)

	% (N)
De combinatie studeren en mantelzorg is complex	78,0% (82)
Er worden heel wat taken en verantwoordelijkheden opgenomen als mantelzorger	73,3% (77)
Mantelzorg beïnvloedt studie en school zoals aanwezigheden, afspraken, deadlines, stage/bezoeken, enzovoort.	70,4% (74)
Mantelzorg beïnvloedt de examenperiodes zoals concentratie, studieruimte, examendata en uren, enzovoort.	70,4% (74)
Mantelzorg beïnvloedt het sociaal- en studentenleven	60,0% (63)
Student-mantelzorgers hebben niet altijd zin om over hun mantelzorgrol te praten	57,1% (60)
Student-mantelzorgers moeten vaak permanent bereikbaar zijn	52,3% (55)
Mantelzorg heeft zowel mooie en moeilijke momenten in combinatie met studeren	47,6% (50)
Wat mantelzorg kan betekenen en hoe het verschilt van vrijwilligerswerk	45,7% (48)

5. ONDERSTEUNENDE ONDERWIJS- EN EXAMENMAATREGELEN

We vroegen aan student-mantelzorgers hoe ondersteuning in het onderwijs invulling kan krijgen. Tabel 7 biedt een overzicht van de respons op de gewenste ondersteunende onderwijsmaatregelen.

Bovenaan de lijst staat met 69,5% het opnemen van lessen bij afwezigheid, gevolgd door flexibiliteit bij verplichte aanwezigheid (56,1%) en flexibiliteit tegenover deadlines (50,4%). De mogelijkheid tot (deeltijds) afstandsonderwijs werd aangeduid door 47,6%

van de respondenten en notities van lessen bij afwezigheid door 45,7%. Voor 38% van de respondenten is de mogelijkheid om bereikbaar te kunnen zijn tijdens de les via de gsm alsook de mogelijkheid om de les vroeger te mogen verlaten of later te kunnen aansluiten wenselijk als ondersteunende onderwijsmaatregelen. Andere ondersteunende onderwijsmaatregelen zijn een contactpersoon voor bemiddeling naar onderwijsgeevenden (37,1%), ondersteuning bij planning van lessen en taken, alternatieven voor groepswerken buiten de lesuren (32,3%), aangepaste uren en dagen voor stage (25,9%), peer supportgroepen op de hogeschool/universiteit (22,8%) en het kunnen gebruiken van een stille ruimte (21,9%).

Enkele student-mantelzorgers wezen ook op het belang van andere ondersteunende onderwijsmaatregelen zoals meer begrip van onderwijsgeevenden, oog voor een individuele aanpak en een tijdelijke onderbreking van onderwijsactiviteiten.

Tabel 7: gewenste ondersteunende onderwijsmaatregelen (N=105)

	% (N)
Les opnames bij afwezigheid	69,5% (73)
Flexibiliteit bij lessen/activiteiten/uitstappen met verplichte aanwezigheid	56,1% (59)
Flexibiliteit met betrekking tot deadlines	50,4% (53)
Mogelijkheid tot (deeltijds) afstandsonderwijs	47,6% (50)
Notities van lessen bij afwezigheid	45,7% (48)
Bereikbaar kunnen zijn tijdens lessen via gsm	38,0% (40)
De les vroeger mogen verlaten of later toekomen	38,0% (40)
Contactpersoon voor bemiddeling naar onderwijsgeevenden	37,1% (39)
Ondersteuning bij planning van lessen en taken	32,3% (34)
Alternatief voor groepswerken buiten de lesuren	31,4% (33)
Aangepaste uren en dagen voor stage	25,9% (27)
Peer supportgroepen op de hogeschool/universiteit	22,8% (24)
Gebruik kunnen maken van een stille ruimte	21,9% (23)
Andere gewenste ondersteunende onderwijsmaatregelen	5,7% (6)

We legden student-mantelzorgers ook een aantal ondersteunende maatregelen voor, gerelateerd aan de examens (tabel 8). De belangrijkste ondersteunende examenmaatregelen bleken de mogelijkheid om examens te verplaatsen binnen de examenperiode (44,5%), de mogelijkheid om bij mondelinge examens vooraf het uur van examinering door te geven (41,3%) en de mogelijkheid om deadlines van examenopdrachten te verplaatsen (33,6%).

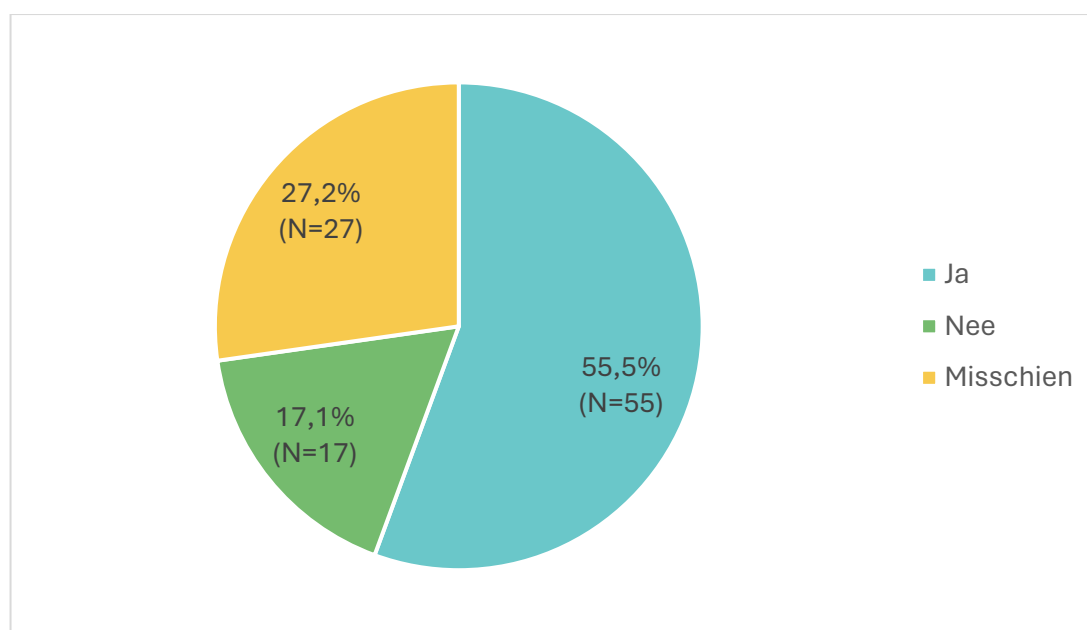
Tabel 8: gewenste ondersteunende examenmaatregelen (N=92)

	% (N)
Examens kunnen verplaatsen binnen de examenperiode	44,5% (41)
Bij mondelinge examens het uur van examinering kunnen voorstellen	41,3% (38)
Deadlines van examenopdrachten kunnen verplaatsen	33,6% (31)
Een stille ruimte kunnen gebruiken	28,2% (26)
Examens kunnen verplaatsen buiten de examenperiode	25,0% (23)
Tijdens examens de gsm bij kunnen houden of bij de toezichter in bewaring kunnen geven	23,9% (22)

6. BELANG VAN EEN MANTELZORGSTATUUT IN HET HOGER ONDERWIJS

Op dit ogenblik hebben de meeste hogescholen en universiteiten geen apart mantelzorgstatuut. In Gent heeft Luca – School of Arts wel een apart statuut voor student-mantelzorgers. Andere hogescholen of universiteiten zoals HOGENT kennen een statuut uitzonderlijke individuele en/of sociale omstandigheden waar student-mantelzorgers onder kunnen vallen.

We bevroegen de respondenten of zij, indien er een mantelzorgstatuut zou bestaan, dit zouden aanvragen. Figuur 3 geeft weer hoeveel respondenten een mantelzorgstatuut zouden aanvragen. 55,5% van de respondenten zou het statuut aanvragen, 17,1% zou het statuut niet aanvragen en 27,2% zou het statuut misschien aanvragen.

Figuur 3: aanvragen van het statuut "student-mantelzorger" (N=99)

Student-mantelzorgers die het mantelzorgstatuut zouden aanvragen, motiveren hun keuze met als voornaamste reden de aanvullende hulp en ondersteuning. Ze verwijzen hier zowel naar praktische ondersteuning als naar het gevoel van zich begrepen, erkend en gesteund te voelen. De respondenten hopen dat via het formaliseren via een mantelzorgstatuut vaste afspraken kunnen gemaakt worden met onderwijsgeevenden. Het gevoel van terug te kunnen vallen op vaste afspraken in moeilijke periodes zonder op dat ogenblik te moeten investeren in uitleg en motivatie zou voor mentale rust en ademruimte kunnen zorgen. Eén respondent verwees naar de positieve ervaring met het statuut voor uitzonderlijke individuele en sociale omstandigheden en gaf het volgende aan:

Student-mantelzorgers zijn de topsporters van hun gezin.

Een andere respondent gaf echter wel aan dat het mantelzorgstatuut discreet moet blijven en zelf nog te willen kiezen wanneer dit al dan niet in te zetten:

Ik denk dat dit wel een groot verschil zou kunnen maken. Ik kan dan hopelijk wel nog zelf beslissen op welke momenten ik die aparte maatregelen kan benutten en wanneer niet. Ik wil niet altijd het gevoel hebben een speciale behandeling te krijgen. Steun vanuit de school zou veel deugd doen, meer begrip zeker ook. Maar ik zou liever niet willen dat mijn medestudenten weten dat ik een mantelzorger ben, dat ik zelf kan kiezen tegen wie ik dit vertel en wie niet. Dus nooit als mantelzorger voor de andere studenten aangesproken worden, subtiel behandeld worden, ... Ik wil liever dat het niet hard opvalt.

Student-mantelzorgers die het mantelzorgstatuut niet zouden aanvragen, dachten niet in aanmerking te komen omwille van de (kleine) omvang van de zorgtaak of het opnemen van zorgtaken voor iemand in een instelling. Ook de bezorgdheid om medelijden te creëren, beticht te worden van misbruik of het antwoord te krijgen dat men er geen recht op heeft, speelt mee in de motivatie het statuut niet te willen aanvragen. Andere respondenten gaven aan geen nood te hebben aan een apart mantelzorgstatuut, bijvoorbeeld omdat ze niets over de mantelzorgrol willen delen. Een andere respondent ziet ertegen op het jaarlijks te moeten aanvragen van het mantelzorgstatuut en vindt dat men via het statuut vooral rekening zou houden met praktische aangelegenheden en minder met de mentale belasting en verantwoordelijkheden.

Student-mantelzorgers die twijfelden om het mantelzorgstatuut aan te vragen, gaven aan dat ze het toch zouden aanvragen mochten ze in een moeilijke situatie terechtkomen of mocht de zorgvraag toenemen. Voor anderen weegt de manier waarop er geluisterd zou worden door, alsook de opvolging en het kunnen rekenen op het vertrouwelijk aspect.

7. AANVULLINGEN VAN STUDENT-MANTELZORGERS

We gaven student-mantelzorgers vrije schrijfruimte om aanvullingen te noteren. Verschillende respondenten legden de klemtoon op de complexiteit en diversiteit van de mantelzorgrol en welke betekenis dit voor hen had. Eén respondent verwoorde het als volgt:

Ik ben persoonlijk zeer sterk geworden omwille van deze situatie. Soms heb ik het zeer moeilijk met alles wat in mijn leven staat, maar ik ben blij dat ik mijn favoriete richting kon kiezen en verder kan studeren.

Bij de aanvullingen werd ook expliciet verwezen naar het belang om ondersteuning voor student-mantelzorgers uit te werken en systematisch bij de inschrijving hiernaar te vragen. Respondenten gaven aan een hoge drempel te ervaren en verwachten meer flexibiliteit van onderwijsinstellingen en onderwijsgeveden.

Verschillende respondenten verwezen naar het belang om over hun situatie te kunnen spreken, via lotgenotencontact maar ook via deze bevraging. Sommige respondenten gaven aan dat ze blij waren met de bevraging omdat ze hierdoor het gevoel hebben er niet alleen voor te staan en een beetje zichtbaar zijn geworden. Ze verwezen hierbij ook naar de mentale belasting en druk die ze ervaren door hun studie te combineren met mantelzorgtaken.

Enkele respondenten schreven dat ze zelf geen ondersteuning nodig hebben maar duiden wel op het belang van ondersteuning voor andere student-mantelzorgers.

8. CONCLUSIE EN AANBEVELINGEN

Om een mantelzorgvriendelijk beleid vorm te kunnen geven aan HOGENT en EhB bevroegen we 105 student-mantelzorgers via een anonieme online vragenlijst.

We weten uit eerder onderzoek (bv. Bronselaer et al., 2021; Vanthuyne et al., 2015) dat dé jonge mantelzorger niet bestaat. Mantelzorg verlenen betreft een zeer divers pakket aan taken en verantwoordelijkheden, zowel in soort, intensiteit en duur van de zorg. Daarnaast spelen ook factoren als de context waar de zorg gegeven wordt, financiële aspecten, ervaring, beleving en draagkracht een grote rol. Zo is er een verschil tussen mantelzorger zijn voor een persoon met wie de student samenwoont en een mantelzorger die een paar weken per jaar zorgtaken opneemt of die de zorg coördineert van iemand in een residentiële setting.

Een ondersteuningsbeleid zal dan ook met die diversiteit rekening moeten houden. We voegen hier nog enkele specifieke thema's en vaststellingen toe uit de bevraging:

- Er is een onmiskenbare wisselwerking tussen studeren en mantelzorg en regelmatig ervaren student-mantelzorgers die combinatie als moeilijk. Door in te zoomen op de struikelblokken krijgen we een beeld van hoe een ondersteuningsbeleid er kan uitzien.
- “Evidente verwachtingen” ten aanzien van studenten zoals op tijd in de lessen zijn, meewerken aan groepsopdrachten na de lesuren en deadlines respecteren, komen bij student-mantelzorgers soms noodgedwongen onder druk te staan.
- Als student-mantelzorgers al iemand in de opleiding op de hoogte brengen van hun mantelzorgrol, dan zijn dat hoofdzakelijk medestudenten. Mantelzorgers hebben weinig negatieve ervaringen gehad met onderwijspersoneel maar hebben tegelijk relatief weinig vertrouwen in de ondersteuning die binnen een onderwijscontext kan geboden worden. Een stelling die we bevestigd vinden in een onderzoek binnen het Vlaams secundair onderwijs (Dockx & Denies, 2020).
- Aan de hand van het onderzoek van Bronselaer et al. (2021) weten we dat student-mantelzorgers baat hebben bij een grotere zichtbaarheid. De knelpunten waar we in deze studie op stoten rond het gevoel afhankelijk te zijn van de interpretatie en appreciatie van onderwijsgeevenden en medestudenten sluiten hierbij aan. Kiezen voor een sensibiliseringscampagne rond de combinatie studeren en mantelzorg in HOGENT en EhB komt hieraan tegemoet.
- Student-mantelzorgers zijn gebaat met ondersteunende onderwijs- en examenmaatregelen. Of een onderwijs- en examenbeleid voor student-mantelzorgers binnen de bestaande structuur kan uitgewerkt worden of dat een apart mantelzorgstatuut beter aansluit bij de noden en verwachtingen moet nog verder onderzocht worden.

BEVRAGING ONDERWIJSGEVENDEN

113 onderwijsgevenden namen deel aan de online bevraging: 74 onderwijsgevenden van HOGENT en 39 onderwijsgevenden van EhB. De data-verzameling liep in 2021-2022.

1. BETROKKENHEID ONDERWIJS

We vroegen onderwijsgevenden bij welke onderwijsvorm(en) ze betrokken zijn (tabel 9). 77,8% van de respondenten geeft theorievakken, 72,5% geeft praktijkvakken en 65,4% is betrokken bij stage en/of eindproef.

Tabel 9: betrokkenheid onderwijsvormen (N=113)

	% (N)
Theorie	77,8% (88)
Praktijk	72,5% (82)
Labo	6,1% (7)
Stage en/of bachelor/masterproef	65,4% (74)
Andere	7,9% (9)

2. ERVARINGEN MET MANTELZORG

79,4% van de respondenten kreeg nog nooit een vraag over de combinatie studeren en mantelzorg, 20,5% kreeg hier wel reeds een vraag over (tabel 10).

Tabel 10: vragen ontvangen over de combinatie studeren en mantelzorg (N=107)

	% (N)
Neen	79,4% (85)
Ja	20,5% (24)

Aan onderwijsgevenden die reeds vragen kregen (N=24), vroegen we door wie ze aangesproken werden (zie tabel 11). Bij de meerderheid van de respondenten gebeurde dit door de student zelf (79%).

Tabel 11: door wie aangesproken over de combinatie studeren en mantelzorg (N=24)

	% (N)
De student zelf	79,0% (19)
De studietrajectbegeleider	12,5% (3)
De studietrajectbegeleider+ of studentenbegeleider+ ²	4,1% (1)
De STUVO-medewerker	4,1% (1)
Het opleidingshoofd	4,1% (1)

We vroegen onderwijsgevenden die reeds werden aangesproken over de combinatie studeren en mantelzorg ook welke vragen zij ontvingen (tabel 12). De meerderheid kreeg de vraag om lessen online te volgen of op te nemen bij afwezigheid, alsook flexibiliteit bij deadlines van taken of opdrachten (41,6%). 33,3% van de respondenten kreeg de vraag naar flexibiliteit bij verplichte aanwezigheid en de mogelijkheid om de lessen vroeger te verlaten of later toe te komen. 33,3% van de respondenten besprak ook met de student-mantelzorger de zorgen over de zorgsituatie.

² Een studietrajectbegeleider+ of studentenbegeleider+ ondersteunt studenten met een geattesteerde functiebeperking bij individuele onderwijs- en examenmaatregelen of begeleiding op maat van de functiebeperking.

Tabel 12: ondersteuningsvragen van student-mantelzorgers (N=24)

	% (N)
Les opnames bij afwezigheid of online de les mogen volgen	41,6% (10)
Flexibiliteit met betrekking tot deadlines	41,6% (10)
Flexibiliteit bij lessen/activiteiten/uitstappen met verplichte aanwezigheid	33,3% (8)
De les vroeger mogen verlaten of later toekomen	33,3% (8)
Kopzorgen over de zorgsituatie	33,3% (8)
Bereikbaar kunnen zijn tijdens lessen via gsm	16,6% (4)
Praktische vragen over de zorgsituatie	16,4% (4)
Vragen over ondersteuningsaanbod voor mantelzorgers	16,4% (4)
Mogelijkheid tot (deeltijds)afstandsonderwijs	12,5% (3)
Financiële vragen	12,5% (3)
Alternatief voor (verplichte) groepswerken	4,1% (1)

Aan HOGENT-onderwijsgeevenden stelden we de vraag of ze student-mantelzorgers kenden die het bijzonder statuut voor individuele en sociale omstandigheden hebben gekregen (zie tabel 14). 93,9% van de HOGENT-onderwijsgeevenden gaf aan van niet.

Tabel 13: kennis van student-mantelzorgers met het bijzonder statuut voor individuele en sociale omstandigheden (N=66)

	% (N)
Ja	6,1% (4)
Nee	93,9% (62)

3. ONDERSTEUNENDE ONDERWIJSMAATREGELEN

We vroegen aan onderwijsgeevenden welke van de voorgestelde ondersteunende onderwijsmaatregelen volgens hen toegekend kunnen worden aan student-mantelzorgers (tabel 14).

Wat theorielessen betreft, staat de les vroeger kunnen verlaten of later kunnen toekomen op de eerste plaats (53%). Op een gedeelte tweede plaats met 44,2% staan de maatregelen om lessen op te nemen of online te volgen en de mogelijkheid om (deeltijds) afstandsonderwijs te volgen. Op de derde plaats staat flexibiliteit met betrekking tot deadlines (41,5%). Voor de theorielessen gaven de respondenten de laagste waardering aan een alternatief voor (verplichte) groepswerken (26,5%).

Voor de praktijklessen staat op de eerste plaats eveneens de les vroeger kunnen verlaten of later kunnen toekomen, alsook de flexibiliteit met betrekking tot deadlines (38,9%). Op de tweede plaats staat het bereikbaar kunnen zijn via gsm (38%). Op de derde plaats staat met 23,8% een alternatief voor (verplichte) groepswerken. De maatregel die door de respondenten het minst aangekruist werd voor de praktijklessen is het opnemen of online volgen van de les met slechts 10,6%.

Tijdens de labo's staat het bereikbaar kunnen zijn via gsm op de eerste plaats (14,1%), gevolgd door de les vroeger kunnen verlaten of later kunnen toekomen en flexibiliteit met betrekking tot deadlines (11,5%). Bij labolessen zien de respondenten de les opnemen of online volgen en flexibiliteit bij verplichte aanwezigheid als minst mogelijk (3,5%). Bij deze lesvorm worden algemeen duidelijk minder mogelijkheden gezien om aanpassingen te voorzien.

Voor de stages en bachelor- of masterproefbegeleiding zien we in de top twee met 33,6% het bereikbaar zijn via gsm en met 25,6% de les of stage vroeger kunnen verlaten of later kunnen toekomen. Op een gedeelde derde plaats staan het opnemen van lessen bij afwezigheid of online les mogen volgen, de mogelijkheid tot (deeltijds) afstandsonderwijs, flexibiliteit met betrekking tot deadlines en flexibiliteit bij lessen/activiteiten/uitstappen met verplichte aanwezigheid. Op de laatste plaats staat met 15% een alternatief voor (verplichte) groepswerken.

Tabel 14: mogelijke ondersteunende onderwijsmaatregelen voor student-mantelzorgers per lesvorm (N=113)

	Theorielessen	Praktijklessen	Labo	Begeleiding stage of eindproef
	% (N)	% (N)	% (N)	% (N)
De les vroeger kunnen verlaten of later toekomen	53,0% (60)	38,9% (44)	11,5% (13)	25,6% (29)
Lessen opnemen bij afwezigheid of online les kunnen volgen	44,2% (50)	10,6% (12)	3,5% (4)	24,7% (28)
Mogelijkheid tot (deeltijds) afstandsonderwijs	44,2% (50)	21,2% (24)	6,1% (7)	24,7% (28)
Flexibiliteit met betrekking tot deadlines	41,5% (47)	38,9% (44)	11,5% (13)	27,4% (31)
Bereikbaar kunnen zijn tijdens lessen via gsm	39,8% (45)	38,0% (43)	14,1% (16)	33,6% (38)
Flexibiliteit bij lessen/activiteiten/uitstappen met verplichte aanwezigheid	38,9% (44)	21,2% (24)	3,5% (4)	24,7% (28)
Alternatief voor (verplichte) groepswerken	26,5% (30)	23,8% (27)	7,0% (8)	15,0% (17)

4. ONDERSTEUNEND ONDERWIJSBELEID VOOR STUDENT-MANTELZORGERS

We legden onderwijsgeevenden mogelijkheden voor over hoe een ondersteuningsaanbod voor student-mantelzorgers tot stand zou kunnen komen en hoe zij hierbij best betrokken/ geïnformeerd worden (zie tabel 15).

53,0% van de respondenten gaven het belang aan om een onderwijsondersteunend beleid voor student-mantelzorgers uit te werken op opleidingsniveau. De laagste voorkeur met 27,4% gaat uit naar geïnformeerd worden door de student bij de toekenning van de maatregel.

Tabel 15: totstandkoming van een onderwijsondersteunend beleid voor student-mantelzorgers (N=113)

	% (N)
Op opleidingsniveau Opleidingshoofd en studietrajectbegeleiders informeren onderwijsgeevenden over de genomen ondersteuningsmaatregelen	53,0% (60)
Op niveau van de hogeschool doorspreken van mogelijke maatregelen voor theorielessen, praktijklessen, stages, labo, ...	43,3% (49)
Als onderwijsgevende op de hoogte gebracht worden door STUVO of de studietrajectbegeleider	38,9% (44)
Als onderwijsgevende door de student op de hoogte gebracht worden op het ogenblik dat de student gebruik wil maken van de toegekende maatregel, en dit voor aanvang van de les	32,7% (37)
Als onderwijsgevende door de student op de hoogte gebracht worden bij de toekenning van de maatregel	27,4% (31)

Respondenten lieten aanvullend weten dat het belangrijk is om de onderwijsmaatregelen binnen de opleiding uit te werken, omdat men niet in elke opleidingsmodule dezelfde maatregelen kan toekennen. Er werd ook gewezen op de extra tijdsbesteding voor onderwijsgeevenden wanneer individuele trajecten worden toegekend.

68,4% van de respondenten geeft aan het belangrijk te vinden geïnformeerd te worden wanneer studenten beroep doen op onderwijsondersteunende maatregelen (zie tabel 16).

Tabel 16: is dit voor jou belangrijke informatie wanneer studenten beroep doen op onderwijsondersteunende maatregelen? (N=76)

	% (N)
Ja	68,4% (52)
Neen	23,7% (18)
Misschien	7,9% (6)

5. BELANG VAN EEN MANTELZORGSTATUUT IN HET HOGER ONDERWIJS

We vroegen onderwijsgeevenden of een apart statuut creëren voor student-mantelzorgers meer mogelijkheden en duidelijkheid zou scheppen. We splitsen de antwoorden uit aangezien HOGENT reeds een bijzonder statuut voor individuele en sociale omstandigheden kent waar student-mantelzorgers onder kunnen vallen en EhB dergelijk statuut niet heeft.

In tabel 17 zien we de resultaten van de HOGENT-onderwijsgeevenden. 60% is voorstander van een apart mantelzorgstatuut. Bij de toelichting zien we echter een genuanceerd beeld verschijnen. Respondenten geven aan er weinig over te weten en dus moeilijk een mening te kunnen vormen. Daarnaast geven zij aan bezorgd te zijn over hoe allerlei uitzonderingen het lesgeven en opvolgen van opdrachten zal beïnvloeden. Sommige respondenten twijfelen aan de meerwaarde van een mantelzorgstatuut en vragen zich af of het expliciet opnemen van mogelijkheden voor student-mantelzorgers in het bestaande statuut kan. Respondenten die voorstander zijn van het mantelzorgstatuut verwijzen vooral naar de duidelijkheid die hierdoor zou ontstaan.

Tabel 17: belang van de ontwikkeling van een afzonderlijk mantelzorgstatuut op HOGENT (N=42)

	% (N)
Ja	71,4% (30)
Neen	28,6% (12)

EhB-onderwijsgeevenden kregen naast de mogelijkheid om zich uit te spreken over de ontwikkeling van een mantelzorgstatuut, ook verschillende soorten statuten voorgelegd (tabel 18). 40% van de respondenten kiest voor een apart mantelzorgstatuut, 28% geeft aan geen voorkeur te hebben in het soort statuut en 24% ziet liefst een statuut voor bijzondere individuele en sociale omstandigheden ingevoerd worden. Eén respondent wenst geen statuut.

Tabel 18: houding t.a.v. de ontwikkeling van een mantelzorgstatuut op EhB (N=25)

	% (N)
Ja, bijzonder statuut voor individuele en sociale omstandigheden	24,0% (6)
Ja, mantelzorgstatuut	40,0% (10)
Ja, maar geen voorkeur in soort statuut	28,0% (7)
Neen	4,0% (1)
Andere	4,0% (1)

6. AANVULLINGEN VAN ONDERWIJSGEVENDEN

Onderwijsgevendens kregen de mogelijkheid om opmerkingen en aanvullingen bij het uittekenen van onderwijsmaatregelen voor student-mantelzorgers te maken.

Aan HOGENT zijn de respondenten bezorgd over de haalbaarheid en de mogelijkheid om bijvoorbeeld extra ondersteuning of personeel in te zetten om het overzicht te behouden. De eigen belasting zowel administratief als naar ondersteuning van de student-mantelzorgers wordt aangehaald. Respondenten zijn ook begaan met het studenten perspectief en verwijzen naar het aanbieden van begeleidings- of coaching trajecten, het belang van open communiceren en het zorgen voor een vertrouwensfiguur. Er bestaat ook bezorgdheid dat studenten eventueel vastgepind worden op de mantelzorgrol. Wat het onderwijsproces betreft merken de respondenten op dat er zorg moet blijven voor groepsprocessen en de deelname van student-mantelzorgers hieraan. Maatregelen mogen de onderwijsinhoud niet op de helling zetten en er moeten voldoende mogelijkheden blijven om met grote, heterogene groepen studenten te werken.

Aan EhB duiden de respondenten op het belang van een duidelijke interne visie en beleid met goede doorstroming van informatie en de mogelijkheid om nascholing aan te bieden over dit thema. Een respondent geeft aan voor meer flexibiliteit te zijn, maar vindt het opnemen van lessen vaak moeilijk en wil graag een efficiënte aanpak, bijvoorbeeld via afstandsonderwijs. Ook hier zijn respondenten bezorgd over de taakbelasting wanneer studenten individuele maatregelen toegekend krijgen. Respondenten maken suggesties naar het installeren van een buddy-systeem of het inschakelen van het netwerk. Een respondent merkt op dat onderwijsgevendens ook soms een mantelzorgrol opnemen en suggereert na te denken over ondersteunende maatregelen voor onderwijsgevende mantelzorgers.

7. CONCLUSIE EN AANBEVELINGEN

Om een mantelzorgvriendelijk beleid vorm te kunnen geven aan HOGENT en EhB bevroegen we naast de 105 studenten ook 113 onderwijsgeevenden via een online vragenlijst. De onderwijsgeevenden zijn een cruciale schakel in het slagen van een mantelzorgvriendelijk onderwijsbeleid. Zij zullen immers in de praktijk de maatregelen moeten toepassen en opvolgen. Indien onderwijsgeevenden niet achter een dergelijk beleid staan, is de kans op een succesvolle invoering gering. Verschillende voorgaande onderzoeken onderschrijven deze stelling (Dockx & Denies, 2020; Vanthuyne et al., 2015).

Uit het onderzoek halen we volgende vaststellingen:

- Het is opvallend dat het merendeel van de respondenten nog nooit een vraag kreeg die betrekking had op de combinatie studeren en mantelzorg. Dit bevestigt de stelling dat student-mantelzorgers onder de radar blijven en liever niet spreken over de eventuele moeilijkheden die ze ervaren bij het combineren van hun studie met mantelzorgtaken en -verantwoordelijkheden.
- Bij de kleine groep onderwijsgeevenden die wel reeds aangesproken werden, was dit hoofdzakelijk door de student-mantelzorgers zelf. Meestal betrof het de vraag om een les op te nemen of online te mogen volgen of om flexibiliteit tegenover een deadline.
- De respondenten staan open voor verschillende ondersteunende onderwijsmaatregelen voor student-mantelzorgers en dit in de verschillende onderwijsvormen rekening houdend met de specificiteit van de onderwijsvorm.
- In beide onderwijsinstellingen ontbreekt een specifiek (onderwijs)beleid naar de doelgroep. Liefst zien de respondenten een beleid dat uitgewerkt wordt binnen de specifieke kenmerken van de opleiding, mits dit kadert in een gedragen hogeschoolbreed beleid. De respondenten zien hierbij een rol voor de studietrajectbegeleiders en voor STUVO.
- De respondenten zijn in principe voorstander van een apart statuut met duidelijke criteria en raadpleegbare achtergrondinformatie. Ze missen echter zicht op de mogelijke inhoud en impact op hun werk om zich volmondig uit te kunnen spreken.
- Er is een terechte zorg voor de haalbaarheid en het bijkomende werk naar opvolging en toepassing van de verschillende maatregelen. Ook de infrastructuur moet aanwezig zijn om bijvoorbeeld lessen te kunnen opnemen of maatregelen eenvoudig op te zoeken.

SENSIBILISERINGS- PROJECTEN

Naast de bevestigingen werden verschillende sensibiliseringsprojecten opgezet. Zo werden op HOGENT-workshops georganiseerd door STUVO in samenwerking met Steunpunt Mantelzorg. De workshops waren bedoeld voor student-mantelzorgers en betrof de verschillende aspecten die zelfzorg kunnen bevorderen.

Daarnaast werd een ‘mooie woorden en beelden’-campagne opgezet. Studenten en personeelsleden van beide hogescholen werden via diverse kanalen uitgenodigd om woorden en beelden in te zenden die voor hen mantelzorg symboliseerden. Er werden acht inzendingen uitgekozen en hiervan affiches opgemaakt. De affiches werden uitgehangen op diverse locaties in beide hogescholen. Via een QR-code op de affiche kon men een plan van de gebouwen op de campus downloaden waar de andere affiches uithingen. Tevens kon men in de bibliotheken gratis een affiche op A3-formaat meenemen om thuis of op kot uit te hangen. Hieronder twee voorbeelden van affiches.

Het is jouw taak niet!

Jij bent zelf nog een kind. Jij moet zelf spelen en niet voor jouw broer zorgen. Jij bent zijn zus... maar wat als gewoon zus zijn niet genoeg is voor mij?

Femke Jacobs

Deze bijdrage werd ingezonden naar aanleiding van de sensibiliseringsactie rond **'Mantelzorgvriendelijk hoger onderwijs'**. Ontdek waar de andere affiches hangen via een plan voor HOGENT of EhB via de QR-Code en haal je persoonlijke favoriet op A3-formaat af in de Bibliotheek

De foto van mijn papa's werkkot: dat is een positief iets voor mij, mijn ouders zijn gescheiden maar ik kan altijd terecht bij mijn papa als het iets te zwaar wordt bij mama. Hij luistert altijd en stelt me gerust. We hebben veel raakvlakken, zoals muziek, knutselen (timmeren), projectjes...

Emma

Deze bijdrage werd ingezonden naar aanleiding van de sensibiliseringsactie rond **'Mantelzorgvriendelijk hoger onderwijs'**. Ontdek waar de andere affiches hangen via een plan voor HOGENT of EhB via de QR-Code en haal je persoonlijke favoriet op A3-formaat af in de Bibliotheek

Een derde sensibiliseringsactie omvatte een online trefdag gericht naar onderwijzend en ondersteunend personeel van HOGENT en EhB en naar externen. Tijdens de online trefdag werd een informatief onderdeel aangeboden met een algemene introductie en voorstelling van het alliantieproject, een kennismaking met het thema studeren en mantelzorg, gevolgd door ervaringen uit een onderzoek aan HOWEST en de presentatie van de eerste resultaten van de studentenbevraging. Nadien werden in digitale dialoogkamers verschillende topics besproken met de deelnemers.

Een vierde actie richtte zich specifiek op de studietrajectbegeleiders van HOGENT. Via onlinegesprekken wilden we hun ervaringen horen met studenten die omwille van hun mantelzorgrol ondersteuning vroegen, alsook hoe er in departementen en door onderwijskundigen gereageerd werd op het thema. Gelijktijdig beoogden we met deze gesprekken hen te sensibiliseren en attent te maken op het grote aantal student-mantelzorgers.

Een laatste sensibiliseringsactie was een slotdag voor studenten en onderwijsgeevenden waarop de resultaten van de bevragingen werd voorgesteld. Naast het inhoudelijk luik werden ook met de deelnemers in dialooggroepen verschillende items doorgesproken en werden de affiches van de 'mooie woorden en beelden'-campagne tentoongesteld.

EINDCONCLUSIE

Uit het alliantieproject blijkt dat de mantelzorgrol een invloed heeft op het onderwijsdomein. Die invloed is hoofdzakelijk negatief. Student-mantelzorgers in het onderzoek geven aan dat er nood is aan ondersteunende onderwijs- en examenmaatregelen. Bij onderwijsgevendenden is er tegelijk draagvlak om die maatregelen in te voeren en toe te passen in hun onderwijsactiviteiten.

Belangrijk hierbij is de dubbele uitvoering op beleidsniveau om te komen tot een mantelzorgvriendelijk onderwijsbeleid. Op het niveau van de hogeschool moet er een uitgewerkte visie en beleid zijn. Op het niveau van de opleidingen is er nood aan een concretisering volgens de specifieke noden en mogelijkheden van de opleiding. Het al dan niet invoeren van een apart mantelzorgstatuut of een integratie van student-mantelzorgers in bestaande statuten maakt deel uit van de visie- en beleidsvorming. Er liggen sterke argumenten voor een apart statuut in de duidelijkheid en het beklemtonen van de zorg voor deze bijzondere groep studenten.

Het zal cruciaal zijn om de bezorgdheden naar werklast en praktische ondersteuning van onderwijsgevendenden mee te nemen. Een mantelzorgvriendelijk onderwijsbeleid zal alleen doeltreffend zijn als ze rekening houdt met de noden en zorgen van student-mantelzorgers. Vooral de zorg en het respect voor hun verhaal en privacy springt hieruit. Hun noden liggen in wat we algemeen als “flexibiliteit” kunnen omschrijven in alle facetten van hun studie.

In het huidige Vlaams Mantelzorgplan 2022-2024 heeft men bijzondere aandacht voor de groep van jonge mantelzorgers. Van de gesubsidieerde projecten is er één toegespitst op de erkenning en ondersteuning van jonge mantelzorgers in het onderwijs, met de focus op het secundair en hoger onderwijs. De resultaten van dit onderzoek zullen de acties uit het project verder voeden. Het project binnen het Vlaams Mantelzorgplan biedt een springplank om het thema verder in het onderwijsbeleid en in de opleidingen te concretiseren.

REFERENTIELIJST

Bronselaer, J., Pickery, J., Vandezande, V., Dierckens, M., Delaruelle, K., & Demeyer, B. (2021). *Je bent jong en ... je zorgt: aantal, profiel, taakopname, welzijn en gezondheid van jonge mantelzorgers becijferd*. Departement Welzijn, Volksgezondheid en Gezin.

Dockx, J., & Denies, K. (2020). *Mantelzorgers in het Vlaams secundair onderwijs: technische detailrapportering van onderzoek in het kader van het LISO-project*. KU Leuven.

Vanthuyne, T., Moyson, T., & Coone, A. (2015). *Verkennd onderzoek naar de leefsituatie en ondersteuningsbehoeften van jonge mantelzorgers*. Departement Welzijn, Volksgezondheid en Gezin.